

Beheerpakketten 2026

ANOG

BOEREN MET 'N GRUINE RAAND

Inleiding

In deze bijlage staan alle beheerpakketten die vanaf 1 januari 2026 beschikbaar zijn voor beheerovereenkomsten Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb).

De provincie Groningen streeft naar het behoud van soorten die van internationaal belang zijn. Zij bepaalt waar in de regio bescherming nodig is via het Natuurbeheerplan. In het natuurbeheerplan staan de specifieke voorwaarden die voor het betreffende leefgebied zijn vastgesteld. Naast deze voorwaarden moet de aanvraag ook binnen de aangewezen begrenzing liggen van de verschillende leefgebieden en categorieën. Zie natuurbeheerplankaart.

Het afsluiten van een beheerovereenkomst gaat altijd in goed overleg met de gebiedscoördinator van de ANOG. In overleg wordt bepaald welke beheerpakketten het meest geschikt zijn om de doelen te realiseren. De doelen zijn uitgewerkt in het beheerplan van het collectief en richten zich op de volgende leefgebieden en categorieën.

- Open Akkerland
- Dooradering
- Water
- Klimaat

Voor het leefgebied Open Akkerland is de voorwaarde dat het beheer in clusters ligt van minimaal 250 hectare groot en met minimaal 5% agrarisch natuurbeheer.

In 2026 liggen er verscheidene clusters in Oost-Groningen. Zie [kaart](#) op de website.

Sommige beheerpakketten uit het ANLb bevatten pakketvoorwaarden die (deels) overeenkomen met Goede Landbouw en Milieu Condities (GLMC's) of eco-activiteiten uit het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB). Collectieven mogen via het ANLb niet altijd alles vergoeden wat vanuit het GLB (of vanuit wetgeving) verplicht is.

Niet ieder beheerpakket kan op elke plaats worden toegepast. De mogelijkheden hangen af van de mate waarin het beheer bijdraagt aan de doelen, het beschikbare budget en de mogelijkheden die de deelnemer heeft om het beheer op zijn percelen of bedrijfssituatie in te passen.

De volgende beheerpakketten zijn opengesteld in de volgende leefgebieden:

Leefgebied Open Akkerland (binnen clusters) en Dooradering: 1, 6, 7, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 39, 40, 42, 43, 44, 45 en 50

Categorie Water en Klimaat: 15e, 18, 19 FAB, 19.d (wendakker), 39 en 40b

1 Grasland met rustperiode

Dit pakket biedt rust aan broedende vogels en opgroei gelegenheid aan kuikens. Een rustperiode is vooral voor weidevogels van belang, maar het beheer biedt ook schuil- en foerageergelegenheid voor insecten en kleine zoogdieren.

Voorweiden is toegestaan. Zeker bij productieve graslanden met weinig nesten is dit zinvol: het voorkomt een te zwaar gewas aan het eind van de rustperiode waarin kuikens zich moeilijk kunnen bewegen. Het voorweiden kan tot begin mei, zodat daarna de vogels rust hebben.

Combineren met hoog waterpeil is een hele waardevolle optie voor grasland met rustperiode. Hoog water remt de grasgroei, waardoor de grasmat geschikt is voor weidevogelkuikens én wormen en andere bodemdieren zitten ondieper in de bodem waardoor ze beter beschikbaar zijn voor weidevogels. Om te voorkomen dat het gras te zwaar wordt aan het einde van de rustperiode wordt afgeraden om vooraf te bemesten. Dit voorkomt dat het gras aan het einde van de rustperiode gaat liggen en vervilt.

Weidevogellandschap

(Foto: <https://nl.wikipedia.org/wiki/Weidevogel>)

Beheer

- Voor pakketten met rust: Er worden in de rustperiode van datum x tot datum y geen landbouwkundige bewerkingen uitgevoerd.
- Voor pakketten met voorweiden en daarna rust: Het grasland wordt vanaf 1 maart en vóór de rustperiode niet gemaaid.
- In de rustperiode vinden op het ANLb-perceel geen bewerkingen plaats, ook geen beweiding.
- Het te voet betreden van het perceel moet zoveel mogelijk worden beperkt. Uitzonderingen kunnen worden gemaakt wanneer voor maatregelen in het kader van het ANLb zelf het perceel wordt betreden, bijvoorbeeld voor het onderhoud van rasters.
- Kieviten beginnen vaak al half maart met broeden. Voor kieviten is het extra van belang om niet te bemesten of het land te bewerken (bv slepen) vóór de rustperiode. Het pakket wordt met name ingezet voor de veldleeuwerik.
- Dit pakket kan worden gecombineerd met pakket 7: ruige mest.
- Op de wettelijke verplichte bufferstrook (1, 3 of 5 meter) is bemesting en chemie **niet** toegestaan.

Pakketvarianten:

1a 1 april tot 1 juni	1g 1 april tot 15 juli	1m voorweiden tot 1 mei, daarna rust tot 1 juni
1b 1 april tot 8 juni	1h 1 april tot 22 juli	1n voorweiden tot 1 mei, daarna rust tot 8 juni
1c 1 april tot 15 juni	1i 1 april tot 1 augustus	1o voorweiden tot 1 mei, daarna rust tot 15 juni
1d 1 april tot 22 juni	1j 1 april tot 8 augustus	1p voorweiden tot 8 mei, daarna rust tot 8 juni
1e 1 april tot 1 juli	1k 1 april tot 15 augustus	1q voorweiden tot 8 mei, daarna tot 15 juni
1f 1 april tot 8 juli	1l 1 april tot 1 september	1r voorweiden tot 8 mei, daarna tot 22 juni

Vergoeding per hectare per jaar (Regio 1 & 2 gelijk)

Pakket 1a: € 406,48

Agrarische Natuurvereniging Oost Groningen

Beatrixstraat 13
9541 CC
Vlagtwedde

0597 72 69 66
info@anog.nl
www.anog.nl

IBAN NL49RABO038.26.52.630
KVK 02081153
BTW NL81244797B01

6 Extensief beweid grasland

Extensief beweid grasland is waardevol voor insecten en insectenetende vogels die voorkomen op wat korter gras en een bepaalde beweidingsdruk kunnen hebben. Zoals bijvoorbeeld de kievit. De mestflaten van het vee trekken insecten aan die als voedsel dienen voor volwassen vogels en oudere kuikens.

Dit pakket werkt het best met een veebezetting van 1,5 GVE/ha. Beweiden met 3 GVE/ha is in samenhang binnen het weidevogelmozaïek waardevol. Dit geldt met name als er beweid wordt in plaats van gemaaid in de randzones van een mozaïek. Er wordt gewerkt met een lage veebezetting, zodat er voldoende ruimte voor weidevogels is. Dit pakket past bij een grasproductie van ca. 7 ton droge stof/hectare/jaar. De pakketvarianten onderscheiden zich door de periode van extensief beweiden en de veebezetting.

*Beweiding met koeien levert meer variatie in structuur dan beweiding met schapen
(Foto: www.collectiefrimpenerwaard.nl)*

Beheer

- Geen gebruik van chemische onkruidbestrijding op min 90% van de oppervlakte.
- Beweiding is verplicht vanaf datum x tot datum y met minimale a en maximale veebezetting b GVE/ha (zie Bijlage 1) (zie pakketvarianten).
- In de periode van extensief beweiden vinden geen bewerkingen plaats, zoals maaien, rollen, slepen, scheuren, frezen, (her)inzaaien, doorzaaien en bemesten.
- Buiten de periode van extensief beweiden is het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen toegestaan. Binnen de rustperiode is chemische onkruidbestrijding toegestaan op maximaal 10% van de beheereenheid, m.u.v. voor pleksgewijze bestrijding van haarden van probleemonkruiden zoals akkerdistel, ridderzuring, jacobskruiskruid en brandnetel.

Adviezen

- Dit pakket past bij een productie van ca. 7 ton/ha.
- Beweiden met 3 GVE/ha is als alleenstaand beheerpakket weinig effectief, maar in samenhang binnen het weidevogelmozaïek is het waardevol. Met name in de randzones van een mozaïek, wanneer er beweid wordt in plaats van gemaaid, levert het een waardevolle bijdrage aan het mozaïek.

Pakketvarianten

- 6a Beweiding verplicht van 1 mei tot 15 juni, minimaal 1 en maximaal 1,5 GVE/ha.
- 6b Beweiding verplicht van 1 mei tot 15 oktober, minimaal 0,15 en maximaal 0,5 GVE/ha
- 6c Beweiding verplicht van 1 mei tot 15 juni, minimaal 1 en maximaal 3 GVE/ ha
- 6d Beweiding verplicht van 1 mei tot 1 juli, minimaal 1 en maximaal 1,5 GVE/ha
- 6e Beweiding verplicht van 15 mei tot 1 juli, minimaal 1 en maximaal 1,5 GVE/ha

Vergoeding per hectare per jaar (Regio 1 & 2 gelijk)

Pakket 6a:	€ 352,50 (dijk) (€ 705,-)
Pakket 6b:	€ 500,00 (dijk) (€ 1000,-)
Pakket 6c:	€ 252,00 (dijk) (€ 504,-)
Pakket 6d:	€ 445,50 (dijk) (€ 891,-)
Pakket 6e:	€ 352,50 (dijk) (€ 705,-)

Agrarische Natuurvereniging Oost Groningen

Beatrixstraat 13
9541 CC
Vlagtwedde

0597 72 69 66
info@anog.nl
www.anog.nl

IBAN NL49RABO038.26.52.630
KVK 02081153
BTW NL81244797B01

7 Ruige mest

Bemesting met ruige mest stimuleert het bodemleven, versterkt de bodemstructuur en de bodemorganische stof. Regenwormen en ander bodemleven is een belangrijke voedselbron voor boerenlandvogels en zijn ook belangrijk voor de bodemstructuur. Regenwormen breken mest en strooisel af in bodemorganische stof en nutriënten. De grasgroei vertraagd enigszins ten opzichte van het gebruik van drijfmest of kunstmest, waardoor de percelen langer de open structuur houden die ze voor weidevogels geschikt maakt. Ook verwerken sommige weidevogels, met name Kievieten, het stro uit de ruige mest in hun nest. De vaste fractie van drijfmest pakt gunstig uit voor weidevogels en daarom past deze vorm ook in dit pakket.

Dit pakket is specifiek bedoeld voor boerenlandvogelbeheer en kan alleen in combinatie met andere, op broedvogels gerichte pakketten worden afgesloten. (pakket 1 Grasland met rust)

Op de wettelijke verplichte bufferstroken mag dit pakket niet!

Ruige mest (foto <https://www.livinglabfryslan.frl/ruge-dong-ofteewel-ruige-mest/>)

Beheer

- Vaste mest is opgebracht (vaste mest: dierlijke meststoffen die niet verpompbaar zijn).
- De beheereis moet in dit beheerpakket ingevuld worden met ruige stalmest of met de vaste fractie van drijfmest.
- Dit pakket kan alleen in combinatie met een ander beheerpakket worden afgesloten.
- Op de beheereenheid wordt in een kalenderjaar ten minste 5 en maximaal 10 ton ruige stalmest of vaste fractie per hectare uitgereden, dit om te voorkomen dat de grasmat te zwaar voor weidevogelkuikens wordt.
- De ruige stalmest of vaste fractie wordt in één keer opgebracht.
- Als er sprake is van een rustperiode wordt de mest vanaf de dag volgend op de einddatum van de rustperiode van het betreffende agrarische beheerpakket tot de toegestane einddatum volgens de mestwetgeving uitgereden.
- Bij voorkeur wordt er niet vóór de rustperiode uitgereden, omdat dat leidt tot een te zwaar gewas dat slechte voederkwaliteit heeft. Daarnaast bestaat het risico dat het gewas doorschiet, platslaat of vervilt.
- Overleg met het collectief over het beste moment om de mest uit te rijden. Als er ruige mest of vaste fractie is uitgereden, dan moet er niet in dezelfde periode ook drijfmest uitgereden worden.

Meldingen

Uitrijden van ruige mest moet per perceel binnen 14 kalenderdagen na het uitrijden worden gemeld bij ANOG.

Vergoeding per hectare per jaar (Regio 1 & 2 gelijk)

Pakket 7: € 67,15

13 Botanisch grasland

Botanisch grasland kan een belangrijke bijdrage leveren aan de leefomgeving van vogels, insecten, amfibieën en kleine zoogdieren. Het gaat vaak om typisch 'ouderwets' grasland met een wat pollige structuur en verspreid voorkomende kruiden. De aanwezige kruiden zijn een voedselbron voor dieren; de aanwezige nectar trekt insecten aan die op hun beurt voedsel kunnen vormen voor diverse boerenlandvogels. Door percelen die beweeid zijn niet te bloten blijven de 'eilandjes' met langer gras behouden, waardoor deze ook een biodiversiteitswaarde leveren. Het streven is dat er zo'n 15-20 verschillende grassen en kruiden per 25 m² aanwezig zijn op een botanisch graslandperceel.

Doelsoorten van de leefgebieden droge dooradering en open grasland waarvoor botanisch grasland meerwaarde heeft zijn, onder andere de: graspieper, patrijs en veldleeuwerik. Ook de kwartelkoning maakt gebruik van deze graslanden. Deze vogel broedt van ca. mei tot augustus, daarom is een rustperiode vanaf medio juni tot later in de zomer gewenst, dit kan via de pakketvarianten met rustperiode.

Botanisch grasland

(Foto: <https://www.collectiefveluwe.nl/botanisch-grasland>)

Beheer

- Geen gebruik van chemische onkruidbestrijding op min 90 % van de oppervlakte.
- Het gewas wordt jaarlijks (na de bloei) minimaal 1 keer gemaaid en afgevoerd.
- **Pakket a:** beweiding is toegestaan vanaf 1 maart tot 1 oktober met maximale veebezetting 2 GVE/ha.
- **Pakket a t/m g:** minimaal 4 verschillende indicatorsoorten uit **lijst b** ten behoeve van specifiek doel zijn in transect aanwezig in de periode 1 april tot 1 oktober.
- **Pakket e t/m g:** er worden in de rustperiode van datum x tot datum y geen landbouwkundige bewerkingen uitgevoerd (zie pakketvarianten).
- **Pakket h:** minimaal 8 verschillende indicatorsoorten uit **lijst b** ten behoeve van een specifiek doel zijn in transect aanwezig in de periode 1 april tot 1 oktober.

Bemesting en andere bewerkingen

- De beheereenheid wordt normaal gesproken niet bemest en er wordt geen bagger opgebracht. In overleg met het collectief kan een onderhoudsbemesting met ruige mest of bekalking worden gegeven (ongeveer één keer in de 5 jaar, afhankelijk van de situatie ter plekke).
- Het grasland mag niet worden gescheurd en/of gefreesd.

Beweiding en maaien

- Als er wordt gemaaid, dan maaien en afvoeren. Klepelen is niet toegestaan omdat dat de kruidenrijkdom onderdrukt.
- **Pakket a:** niet bijvoeren bij beweiding.
- **Pakket b en e t/m h:** bij de volveldse hooilandpakkeel en mag er eventueel beweeid worden tussen de einddatum van de rustperiode en 1 maart.
- **Pakket d:** Bij hooilandranden is beweiden niet toegestaan.

Rustperiode

- **Pakket e t/m g:** in de rustperiode vinden in de oppervlakte geen bewerkingen, waaronder beweiding, plaats.
- **Pakket c en d:** randen liggen aan de buitenkant van het perceel.
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. voor pleksgewijze bestrijding van haarden van probleemkruiden zoals akkerdistel, ridderzuring, jacobskruiskruid en brandnetel, op maximaal 10% van de beheereenheid.

Adviezen

- De beheereis van de aanwezigheid van indicatorsoorten (4 bij alle varianten, behalve botanisch hooiland extra divers: 8 soorten) is bedoeld als indicator voor niet of zeer beperkt bemesten. Dit wordt door de NVWA gecontroleerd. De kwaliteit van botanisch grasland kan ook op een andere manier gemonitord worden, door gebruik te maken van de verschillende ontwikkelingsstadia voor botanisch grasland. Bij botanisch grasland past dan een soortenrijkdom van 20-40 soorten grassen, kruiden en mossen per 25 m² (Schippers, 2014).
- Maaien leidt tot het beste resultaat als het gefaseerd wordt gedaan: per maaibeurt ca 20% laten staan, bijvoorbeeld in de vorm van sinusbeheer. Dit zorgt voor variatie die flora, insecten en vogels ten goede komt.
- Botanische graslandranden vormen een waardevolle combinatie met opgaande landschapselementen. In dat geval is het aan te raden dat de randen aan de zonzijde van het landschapselement liggen.

Pakketvarianten:

- 13a Botanisch weiland (4 indicatorsoorten)
- 13b Botanisch hooiland (4 indicatorsoorten)
- 13c Botanisch waardevolle weiderand (4 indicatorsoorten)
- 13d Botanisch waardevolle hooilandrand – (4 indicatorsoorten)
- 13e Botanisch waardevol hooiland met rustperiode 15 juni tot 20 juli (4 indicatorsoorten)
- 13f Botanisch waardevol hooiland met rustperiode 15 juni tot 3 augustus (4 indicatorsoorten)
- 13g Botanisch waardevol hooiland met rustperiode 15 juni tot 17 augustus (4 indicatorsoorten)
- 13h Botanisch hooiland extra divers (8 indicatorsoorten)

Vergoeding per hectare per jaar (Regio 1 & 2 gelijk)

Pakket 13a:	€ 659,00 (dijk) → € 1.318,86
Pakket 13b:	€ 753,00 (dijk) → € 1.506,67
Pakket 13c:	€ 659,00 (dijk) → € 1.318,86
Pakket 13d:	€ 830,00 (dijk) → € 1.660,99
Pakket 13e:	€ 753,00 (dijk) → € 1.506,67
Pakket 13f:	€ 806,50 (dijk) → € 1.613,99
Pakket 13g:	€ 860,00 (dijk) → € 1.721,30
Pakket 13h:	€ 918,50 (dijk) → € 1.837,56

14 Stoppeland

Stoppel, met name hoge stoppel, is waardevol voor akkervogels, zeker in combinatie met andere vormen van akkervogelbeheer in de omgeving. Akkervogels vinden hierin dekking én voedsel in de winter. Als stoppel of gewasresten gedurende de winter door ongestoord kan blijven liggen is dat heel aantrekkelijk voor zaadeters als de veldleeuwerik, patrijs, geelgors en kneu, maar ook voor muizeneters als de torenvalk, blauwe kiekendief en uil. Een graanstoppel die tot en met het volgende groeiseizoen blijft liggen, biedt daar bovenop opgroei en foerageergelegenheid voor akkervogels.

Graanstoppel met Blauwe Kiekendief (foto Richard Ubels)

Beheer

- Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van datum x tot datum y uit gewas a.
- Gedurende de aanwezigheid van de stoppels wordt een rustperiode (datum x tot datum Y) aangehouden. Bewerkingen in de oppervlakte en bemesting zijn alleen toegestaan in overleg met het collectief.
- Chemische onkruidbestrijding is enkel mogelijk conform het [Protocol gebruik herbiciden](#).
- Pleksgewijze mechanische of chemische onkruidbestrijding is enkel toegestaan, op maximaal 10% van de oppervlakte.
- Op de wettelijke verplichte bufferstrook (1, 3 of 5 meter) is bemesting en chemie **niet** toegestaan.
- Geen maïsstoppel.
- De beheereenheid wordt niet beweid.
- Spontane kruiden die in de graanstoppel groeien zijn gunstig voor het ecologische doel.

Pakketvarianten

14a Winterstoppel: graanstoppel als gewasrest van **1 november tot 15 maart** van het volgende jaar

14d Winterstoppel: graanstoppel als gewasrest van **1 november tot 1 februari** van het volgende jaar

14e Verlengde graanstoppel: graanstoppel (geen ander gewas ingezaaid, gelijk aan braak (spontane opkomst), **1 februari tot 15 augustus**, deze start als winterstoppel (14d), en blijft daarna nog een seizoen liggen.

Vergoeding per hectare per jaar

Pakket 14a,d (Regio 1, zand):	€ 154,96
Pakket 14a (Regio 2, klei):	€ 744,80
Pakket 14c,d (Regio 2, klei):	€ 401,84
Pakket 14e (Regio 1 & 2 gelijk):	€ 3.213,46

15 Wintervoedselakker

Een wintervoedselakker is een perceel of strook waar granen en andere zaaddragende planten (bijvoorbeeld bladrammenas) niet worden geoogst of ondergeploegd, maar tot ver in de winter blijven staan. Ze vormen in de herfst en winter een rijke voedselbron voor vogels en bieden dekking. Belangrijk is dat er op tijd gezaaid wordt, zodat de planten tot zaadzetting komen. Vogels komen in grote aantallen op deze wintervoedselakker af. Niet alleen zaadetende soorten (zoals de patrijs, geelgors, vink, kneu, keep en groenling), maar ook roofvogels (zoals de torenvalk, buizerd, blauwe kiekendief, ransuil en velduil) die hier muizen en zangvogels vangen.

Wintervoedselakker in Reiderwolderpolder

Beheer

- Pakket a: minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van datum x tot datum y uit zomergraan, wintergraan, bladrammenas, kruiden of een combinatie van deze gewassen.
- De beheereenheid is minimaal 9 meter breed of 2x 6 meter langs een wijk en heeft een maximale oppervlakte van 2 ha.
- Gedurende de aanwezigheid van het wintervoedsel wordt een rustperiode (1 juni tot 15 maart) aangehouden. Bewerkingen zijn alleen toegestaan in overleg met het collectief (bijvoorbeeld aftoppen/maaien).
- Een wintervoedselakker kan meerdere jaren op één plek liggen, maar planten met zaden zoals granen nemen wel snel af en vergrassing neemt toe, daarom in overleg met het collectief op tijd vernieuwen.
- Bemesting is toegestaan, omdat dit de zaadzetting en daarmee het ecologische functioneren van dit beheerpakket ondersteunt.
- Chemische onkruidbestrijding is enkel mogelijk conform het [Protocol gebruik herbiciden](#).
- Pleksgewijze mechanische of chemische onkruidbestrijding is enkel toegestaan, op maximaal 10% van de oppervlakte.
- Op de wettelijke verplichte bufferstrook (1, 3 of 5 meter) is bemesting en chemie niet toegestaan.
- Het hoofdbestanddeel van wintervoedselakkers zijn granen die in de winter en het vroege voorjaar voor dekking en voedsel zorgen. Voedsel bestaat hoofdzakelijk uit graankorrels en zaden. Kruiden worden slechts ingezaaid wanneer die een bijdrage aan het wintervoedsel leveren en het graan niet verdringen, spontaan opgekomen kruiden passen echter goed in dit pakket.

Pakketvarianten

15a Wintervoedselakker 1 juni tot 15 maart

Vergoeding per hectare per jaar (Regio 1 & 2 gelijk)

Pakket 15a: € 3.213,46

Agrarische Natuurvereniging Oost Groningen

Beatrixstraat 13
9541 CC
Vlagtwedde

0597 72 69 66
info@anog.nl
www.anog.nl

IBAN NL49RABO038.26.52.630
KVK 02081153
BTW NL81244797B01

15e Bodempakket en voedselaanbod in de winter

Een perceel met het bodempakket en voedselaanbod wordt ingezet op een perceel die te maken heeft gehad met extreem weersomstandigheden. Extreme droogte of extreem veel neerslag in een zeer korte periode kunnen aanleidingen zijn. Door de ondergrond zoveel mogelijk met rust te laten wordt de bodem zo min mogelijk verstoord. In de winter groeien er op het perceel of strook granen en andere zaaddragende planten, deze worden niet geoogst of ondergeploegd, maar blijven tot ver in de winter staan. Het perceel zorgt voor rust in de herfst en in de winter biedt het een rijke voedselbron en dekking voor vogels. Belangrijk is dat het perceel zo snel mogelijk nadat het weer het toelaat wordt ingezaaid, zodat de planten tot zaadzetting komen. Vogels komen in grote aantallen op deze veldjes af. Niet alleen zaadetende soorten (zoals de patrijs, geelgors, vink, kneu, keep en groenling), maar ook eenden en roofvogels.

Beheer

- Pakket e: minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 1 juli tot 15 maart uit zomergraan, wintergraan, bladrammenas, kruiden of een combinatie van deze gewassen.
- De beheereenheid is minimaal 9 meter breed, minimaal 0,5 ha en max 5 ha groot.
- Gedurende de aanwezigheid van het agrarisch natuurmengsel wordt een rustperiode aangehouden. Bewerkingen zijn alleen toegestaan in overleg met het collectief (bijvoorbeeld maaien/aftoppen).
- Bemesting is toegestaan, omdat dit de zaadzetting en daarmee het ecologische functioneren van dit beheerpakket ondersteunt.
- Chemische onkruidbestrijding is enkel mogelijk conform het [Protocol gebruik herbiciden](#).
- Pleksgewijze mechanische of chemische onkruidbestrijding is enkel toegestaan, maximaal op 10% van de oppervlakte.
- Op de wettelijke verplichte bufferstrook (1, 3 of 5 meter) is bemesting en chemie **niet** toegestaan.
- Het hoofdbestanddeel van het agrarisch natuurbeheermengsel (wintervoedselmengsel) zijn granen die in de winter en het vroege voorjaar voor dekking en voedsel zorgen. Voedsel bestaat hoofdzakelijk uit graankorrels en zaden. Kruiden worden slechts ingezaaid wanneer die een bijdrage aan het wintervoedsel leveren en het graan niet verdringen, spontaan opgekomen kruiden passen echter goed in dit pakket.

Pakketvarianten

15e Bodempakket en voedselaanbod in de winter

Vergoeding per hectare per jaar (Regio 1 & 2 gelijk)

Pakket 15e: € 2.000, -

16 Vogelakker

Een vogelakker is een volveldse, (liefst meerjarige) maatregel die bestaat uit een afwisseling van stroken met een meerjarig eiwitgewas (bij voorkeur luzerne of grasklaver) en stroken ingezaaid met een mengsel van grassen, granen en kruiden (braak met inzaai). Het aandeel luzerne of grasklaver in de vogelakker bedraagt ongeveer 75% van de oppervlakte, het aandeel natuurbraak 25%. De stroken met luzerne of grasklaver worden maximaal 3 à 4 keer gemaaid en kunnen worden benut als groenvoer in de veehouderij. Bij het maaibeheer wordt rekening gehouden met de broedcyclus van de veldleeuwerik. Graan- en braakstroken kunnen fungeren als wintervoedsel voor vogels en worden dus niet geoogst of gemaaid.

Vogelakkers zijn bedoeld voor muizenetende roofvogels en uilen, maar ook broedende veldleeuweriken en overwinterende akkervogels worden door Vogelakkers aangetrokken. Om goed te functioneren moeten vogelakkers meerdere jaren op dezelfde plek liggen, zodat de muizenpopulatie zich kan opbouwen. Een vogelakker moet na een paar jaar vernieuwd of verplaatst worden. Voor het laatste jaar kan pakketvariant b gebruikt worden, zodat in het najaar de grond bewerkt kan worden.

Vogelakker in Ter Apel

Beheer

- **Pakket a:** minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 15 mei tot 31 december uit één of meerdere van de volgende gewassen: granen (niet zijnde maïs of graanstoppel), ingezaaide kruiden, eiwitgewassen (luzerne, rode klaver), braak (inzaai of spontane opkomst), bladrammenas, gras.
- **Pakket b:** minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 15 mei tot 15 augustus uit één of meerdere van de volgende gewassen: granen (niet zijnde maïs of graanstoppel), ingezaaide kruiden, eiwitgewassen (luzerne, rode klaver), braak (inzaai of spontane opkomst), bladrammenas, gras.
- Vogelakkers liggen bij voorkeur 2-4 jaar op één plek en worden daarna verplaatst, om voldoende kwaliteit in het gewas te houden. In het laatste jaar kan pakket b worden gebruikt, zodat in het najaar kan het perceel klaar worden gemaakt voor een nieuwe teelt of vernieuwing van de vogelakker.
- Het aandeel luzerne of grasklaver in de vogelakker bedraagt ongeveer 2/3 deel van de oppervlakte, het aandeel natuurbraak 1/3 deel waarbij de strook natuurbraak minimaal 9 meter breed is.
- De eiwitgewassen en natuurbraak met ingezaaide kruiden (braak – inzaai) worden in stroken naast elkaar geteeld. Eventueel kan een deel van de braakstroken hoofdzakelijk uit graan bestaan om als wintervoedsel te dienen.
- De eiwitgewassen worden jaarlijks minimaal 1, maximaal 3 of 4 keer gemaaid en afgevoerd. De maaidata worden afgestemd op de (broedende) vogels. Voor veldleeuwerik moet de eerste maaibeurt na 1 juni plaatsvinden en worden er minimaal 45 dagen tussen de maaibeurten aangehouden.
- De strook met kruidenrijke akker (natuurbraak)/graan wordt ingezaaid met een meerjarig mengsel dat door het collectief is samengesteld.

Maaien van het beheer:

- De eiwitgewassen worden jaarlijks minimaal 1, maximaal 3 of 4 keer gemaaid en afgevoerd. De maaidata worden afgestemd op de (broedende) vogels. Voor veldleeuwrik moet de eerste maaibeurt na 1 juni plaatsvinden en worden er minimaal 45 dagen tussen de maaibeurten aangehouden.
- De strook met kruidenrijke akkermengsel (natuurbraak):
  - In het eerste jaar moet 2/3 deel van de oppervlakte tussen 15 juli en 15 oktober op 20 cm hoogte worden gemaaid. Na overleg met de gebiedscoördinator kan hiervan worden afgeweken.

Vanaf het tweede jaar:

- Eerste maaibeurt tussen 1 februari en 1 april moet 2/3 deel van de oppervlakte worden gemaaid op 20 cm hoogte
- Tweede maaibeurt tussen 15 juli en 15 oktober moet 2/3 deel van de oppervlakte worden gemaaid op 20 cm hoogte.
- Chemische onkruidbestrijding is enkel mogelijk conform het [Protocol gebruik herbiciden](#).
- Pleksgewijze mechanische of chemische onkruidbestrijding is enkel toegestaan, maximaal 10% van de oppervlakte.
- De oppervlakte mag alleen worden bemest op het gedeelte met eiwitgewassen, en wel binnen 2 dagen na een maaibeurt. Als er bemest wordt is alleen rundermest toegestaan. Andere vormen van dierlijke mest en kunstmest zijn niet toegestaan.
- Op de wettelijke verplichte bufferstrook (1, 3 of 5 meter) is bemesting en chemie niet toegestaan.
- De vogelakker wordt niet beweid, omdat beweiding te veel kans op verstoring voor foeragerende, rustende en nestelende vogels.

Pakketvarianten

16a Vogelakker, meerjarig

16b Vogelakker, meerjarig – laatste jaar

Vergoeding per hectare per jaar

Pakket 16a:	€ 3.213,46
Pakket 16b:	€ 3.213,46

18 Graan met kruiden

De akker bestaat uit een mengsel van graan en akkerkruiden. De akkers worden beperkt bemest (**geen kunstmest**) en ook chemische onkruidbestrijding wordt vermeden. Granen worden ruim gezaaid, zodat er ruimte is voor kruiden in de ondergroei.

De granen dragen bij aan doelstelling klimaat. Doordat granen diepe wortels hebben, verbeteren ze de bodemstructuur die zorgt voor goede doorlatendheid voor water. Tevens hebben diezelfde wortels ook een gunstig effect op de hoeveelheid koolstof in de bodem.

Beheer

- De beheereenheid bestaat vanaf 15 mei tot 15 juli voor minimaal 90% uit granen (geen maïs) en kruiden (alleen ingezaaid, 1000 korrel gewicht, mengsel alGjd in overleg met ANOG).
- Geen bemesting met kunstmest, omdat dit pakket er op gericht is een open gewas te telen, met ondergroei van kruiden.
- Dun zaaien (80-100 kg/ha).
- Geen insecticiden en geen chemische onkruidbestrijding gedurende het groeiseizoen.
- Buiten het groeiseizoen (na de oogst) is chemische onkruidbestrijding enkel plekgewijs toegestaan op maximaal 10% van de beheereenheid conform het [Protocol gebruik herbiciden](#).
- Er wordt een rustperiode aangehouden vanaf 15 mei tot 15 juli. Bewerkingen zijn alleen toegestaan in overleg met het collectief.
- Graan kan geoogst worden.

Vergoeding per hectare per jaar (Regio 1 & 2 gelijk)

Pakket 18b: € 2.000, -

18a Bodempakket en voedselaanbod pakket 2

Een perceel met het bodempakket en voedselaanbod wordt ingezet op een perceel die te maken heeft gehad met extreem weersomstandigheden. Extreme droogte of extreem veel neerslag in een zeer korte periode kunnen aanleidingen zijn. Door de ondergrond zoveel mogelijk met rust te laten wordt de bodem zo min mogelijk verstoord. Op het perceel groeien granen en andere zaaddragende planten, deze kunnen worden geoogst, maar blijven zo lang mogelijk staan. De graanakker zorgt voor rust in de zomer dit biedt een rijke voedselbron en dekking voor vogels. Met het extensieve beheer wordt de ondergroei van kruiden in het graan gestimuleerd. Vogels komen in grote aantallen op deze veldjes af. Niet alleen zaadetende soorten (zoals de patrijs, geelgors, vink, kneu, keep, groenling), maar ook eenden en roofvogels.

Beheer

- Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 15 mei tot 1 september granen (geen mais) met kruiden (ingezaaid of spontaan).
- De beheereenheid is minimaal 9 meter breed, minimaal 0,5 ha en max 5 ha groot.
- Gedurende de aanwezigheid van het agrarisch natuurbeheer wordt een rustperiode aangehouden. Bewerkingen zijn alleen toegestaan in overleg met het collectief.
- De graanakker kan meerdere jaren op één plek liggen, maar planten met zaden zoals granen nemen wel snel af en vergrassing neemt toe, daarom in overleg met het collectief op tijd vernieuwen.
- Bemesting met organische mest toegestaan, omdat dit de zaadzetting en daarmee het ecologische functioneren van dit beheerpakket ondersteunt.
- Chemische onkruidbestrijding is enkel mogelijk conform het [Protocol gebruik herbiciden](#).
- Pleksgewijze mechanische of chemische onkruidbestrijding is enkel toegestaan, maximaal 10% van de oppervlakte.
- Op de wettelijke verplichte bufferstrook (1, 3 of 5 meter) is bemesting en chemie **niet** toegestaan.

Pakketvarianten

18a Bodempakket en voedselaanbod pakket 2

Vergoeding per hectare per jaar (Regio 1 & 2 gelijk)

Pakket 18a: € 2.000, -

19 FAB rand (Kruidenrijke akkerrand/Phaceliarand/Grasklaverrand) – Water en Klimaat

De kruidenrijke akkerranden liggen langs akkerbouw percelen en hebben verschillende functies. Ze zijn ingezaaid met een mengsel bestaande uit een combinatie van grassen, kruiden en/of granen. De rand vormt een buffer tussen het perceel en de watergang. Hierdoor vindt er minder uit- en afspoeling plaats van gewasbeschermingsmiddelen naar de watergang. Wanneer de rand met een bloemenmengsel wordt ingezaaid draagt het bij aan functionele agrobiodiversiteit (FAB). De aanwezigheid van natuurlijke vijanden de rand zorgt voor een bewuster en gereduceerd gebruik van middelen in het naastgelegen gewas.

De akkerranden hebben ook een belangrijke functie als voedselbron en schuilgelegenheid voor diverse soorten vogels, zoogdieren, insecten, reptielen en amfibieën.

Afbakening

- De beheereenheid bestaat uit bouwland
- De beheereenheid is 3 of 4 meter breed
- Eenjarig en meerjarig, bij voorkeur meerjarig

Beheer

- Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 1 juni tot 15 augustus uit een combinatie van gras, granen (niet zijnde mais of graanstoppel), ingezaaide kruiden, eiwitgewassen (luzerne, rode klaver), groene braak of een combinatie van deze, maar nooit enkel uit granen.
- De beheereenheid wordt niet beweid en niet bemest.
- ANOG bepaald de samenstelling van het zaadmengsel en de zaaidichtheid.
- De beheereenheid ligt langs een watervoerende sloot. Definitie watervoerende sloot: minimaal 1 keer in de periode van 1 april tot 1 oktober staat er water.
- Inzaai is mogelijk in het najaar en in het voorjaar, met een voorkeur voor in het najaar om onkruiden beter te kunnen onderdrukken.
- Najaar: tussen 1 september en 15 oktober.
- Voorjaar: voor 15 mei. (De bodemtemperatuur warm genoeg is zodat de kleine zaden direct aanslaan. Snelle groei bevordert de opkomst van het mengsel en onderdrukt de snelle groei van de minder gewenste zaden.)
- De beheereenheid mag niet als wendakker worden gebruikt.
- Alleen bij maai- en slootwerkzaamheden mag er door de beheereenheid heen gereden worden.
- Na het maaien mag de beheereenheid niet als laan gebruikt worden.

- Denk eraan dat de beheereenheid niet gemaaid mag worden.
- Pleksgewijze mechanische of chemische onkruidbestrijding is enkel toegestaan op maximaal 10% van de beheereenheid. Er mag dan echter niet doorheen gereden worden, de onkruidbestrijding gebeurt met de hand.
- Pakketvariant b en c: een meerjarige rand ligt er tussen de 2 en 5 jaar, denk om status blijvend grasland. Na 5 jaar wordt grasland automatisch blijvend grasland bij de overheid.
- Op de wettelijke verplichte bufferstrook (1,3 of 5 meter) is bemesting en chemie niet toegestaan.

Maaibeleid

- In overleg met de gebiedscoördinator kan er in de beheerperiode tussen 15 juni en 15 oktober worden gemaaid. Dit kan een te hoge onkruiddruk voorkomen.
- In de 'rustperiode' van 15 juni tot 15 augustus mag er enkel gemaaid worden wanneer de rand is vrijgegeven door ANOG. Na 15 augustus (na de rustperiode) moet de rand minimaal 1/3 deel gemaaid worden tot maximaal 2/3 deel.
- De grassen en kruiden die gemaaid zijn mogen worden afgevoerd.
- Zorg ervoor dat er altijd hoogte in de lengte van de sloot blijft bestaan.
  - **Pakketvariant a:** dit gebeurt op 20 cm hoogte.
  - **Pakketvariant b:** wanneer de phacelia is uitgebloeid mag de rand gemaaid (gekopt) worden om zaadvorming tegen te gaan.
  - **Pakketvariant b & c:** bij een mengsel met als hoofdbestandsdeel gras gebeurt het maaien op 10 cm hoogte.

Pakketvarianten

19.a FAB: Kruidenrijke akkerrand

19.b FAB: Phaceliarand

19.c FAB: Grasklaverrand

Vergoeding per hectare per jaar (Regio 1 & 2 gelijk)

Pakket 19.a FAB rand 3 meter:	€ 2.275, -
Pakket 19.a FAB rand 4 meter:	€ 2.405, -
Pakket 19.b FAB rand 3 meter:	€ 2.275, -
Pakket 19.b FAB rand 4 meter:	€ 2.405, -
Pakket 19.c FAB rand 3 meter:	€ 2.275, -
Pakket 19.c FAB rand 4 meter:	€ 2.405, -

19 Kruidenrijke akkerranden/phaceliaranden/grasklaverranden

In alle randen wordt geen gewas geteeld. Ze zijn ingezaaid met een mengsel van grassen, kruiden en/of granen. Ze worden niet bemest en bespoten (uitgezonderd pleksgewijs). Randen brengen het mozaïekpatroon terug in het cultuurlandschap en zijn positief voor akkervogels. Vanwege de geringere bodemverstoring en de grotere bufferwerking boeken brede, meerjarige randen meer natuurresultaat dan smalle, eenjarige randen.

*Kruidenrijke akkerrand
in Zuidwending en
Pekela*

Beheer

- Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 1 juni tot 15 augustus uit een combinatie van grassen, granen (niet zijnde mais of graanstoppel), ingezaaide kruiden, eiwitgewassen (luzerne, rode klaver) of braak (inzaai). Een deel van de grassen en kruiden mogen worden gemaaid en afgevoerd.
- Randen zijn bij voorkeur meerjarig. Het gebruikte zaadmengsel past bij de regio, het doel van de rand en wordt door ANOG samengesteld. Mengsels met inheemse, streekeigen soorten hebben een sterke voorkeur.
- De beheerde rand is minimaal 9 meter breed. Langs veenkoloniale wijken zijn randen mogelijk van minimaal 6 meter, aan weerszijden van de wijk (dus 2x 6 meter).
- Een meerjarige rand ligt er tussen de 2 en 5 jaar, denk om status blijvend grasland. Na 5 jaar wordt grasland automatisch blijvend grasland bij de overheid.

Maaien van het beheer

In overleg met de gebiedscoördinator kan hiervan worden afgeweken.

- In het eerste jaar:
  - 2/3 deel van de oppervlakte moet tussen 15 augustus en 15 oktober worden gemaaid.
    - Pakketvariant a: op 20 cm hoogte.
    - Pakketvariant b: wanneer de phacelia is uitgebloeid mag de rand gemaaid (gekopt) worden om zaadvorming tegen te gaan.
    - Pakketvariant b & c: op 10 cm hoogte
- Vanaf het tweede jaar:
  - Eerste maaibeurt: tussen 1 februari en 1 april moet 2/3 deel van de oppervlakte worden gemaaid.
    - Pakketvariant a: op 20 cm hoogte.
    - Pakketvariant b: wanneer de phacelia is uitgebloeid mag de rand gemaaid (gekopt) worden om zaadvorming tegen te gaan.
    - Pakketvariant b & c: op 10 cm hoogte.
  - Tweede maaibeurt, tussen 15 augustus en 15 oktober moet 2/3 van de oppervlakte worden gemaaid.
    - Pakketvariant a: op 20 cm hoogte.
    - Pakketvariant b: wanneer de phacelia is uitgebloeid mag de rand gemaaid (gekopt) worden om zaadvorming tegen te gaan.
    - Pakketvariant b & c: op 10 cm hoogte.

Inzaaien

- Bij het vernieuwen van een meerjarige rand moet de rand tot 1 september blijven wanneer deze in het najaar vernieuwd worden of er wordt een wintergewas geteeld op het betreffende perceel. Anders blijft de rand tot 31 december staan.
- Wanneer de rand opnieuw wordt ingezaaid dan wordt dit gedaan met een voorgeschreven zaadmengsel van ANOG.

Bewerkingen

- Er geldt een rustperiode van 1 juni tot 15 augustus. In deze periode mogen er geen bewerkingen plaatsvinden.
  - **Pakketvariant c:** bij deze variant mag de rand gedurende de rustperiode ook gemaaid en afgevoerd worden, mits de rand wordt vrijgegeven door ANOG middels de drone.
- Chemische onkruidbestrijding is enkel mogelijk conform het [Protocol gebruik herbiciden](#).
- Pleksgewijze mechanisatie of chemische onkruidbestrijding is enkel toegestaan op maximaal 10% van de oppervlakte.
- Op de wettelijke verplichte bufferstrook (1, 3 of 5 meter) is bemesting en chemie niet toegestaan.
- De beheereenheid wordt niet bemest en beweid.
- Er mag niet door de beheereenheid gereden worden, m.u.v. maaiwerkzaamheden.

Pakketvarianten

19.a Kruidenrijke akkerrand

19.b Phaceliarand

19.c Grasklaverrand

Vergoeding per hectare per jaar (Regio 1 & 2 gelijk)

Pakket 19.a:	€3.213,46-
Pakker 19.b:	€2.800,00
Pakket 19.c:	€2.688,46

19d Wendakker

De wendakker ligt aan de kopse kant van een perceel. Deze is ingezaaid met een mengsel van grassen en klaver. Dit pakket is ontwikkeld als een goed inpasbaar pakket voor agrariërs in het gehele werkgebied van ANOG. Het heeft een positief effect op de bodemkwaliteit, en doordat de percelen verspreid door het hele werkgebied liggen (ook buiten de clusters) biedt het voedsel- en rustgelegenheid voor vogels. Grasklaver is een veilig broedgewas voor de veldleeuwerik die zeer geholpen zijn met een vergroting van het areaal aan dit gewas.

Beheer

- Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 1 juni tot 15 augustus uit een combinatie van grassen en klavers.
- Wendakkers zijn bij voorkeur meerjarig. Het gebruikte zaadmengsel past bij de regio, het doel van de wendakker en wordt door ANOG samengesteld. Mengsels met inheemse, streekeigen soorten hebben een sterke voorkeur.
- De beheerde rand is minimaal 9 en maximaal 25 meter breed.
- Een meerjarige wendakker ligt er tussen de 2 en 5 jaar, denk om status blijvend grasland. Na 5 jaar wordt grasland automatisch blijvend grasland.

Maaien van het beheer

In overleg met de gebiedscoördinator kan hiervan worden afgeweken.

- Het beheer mag op 10cm hoogte worden gemaaid.
- Tussen de maibeurten moet minimaal 10 weken zitten.

Inzaaien

- Wanneer de rand opnieuw wordt ingezaaid dan wordt dit gedaan met een voorgeschreven zaadmengsel van ANOG.

Bewerkingen

- Er mag over de wendakker gereden worden, net als bij een reguliere wendakker. Hij mag niet 'zwart' gereden worden.
- Na 15 augustus mag er een dobbe op de wendakker liggen.
- De wendakker mag bemest worden.
- Pleksgewijze mechanisatie of Chemische onkruidbestrijding is enkel toegestaan op maximaal 10% van de oppervlakte.
- Chemische onkruidbestrijding is enkel mogelijk conform het [Protocol gebruik herbiciden](#).
- Op de wettelijke verplichte bufferstrook (1, 3 of 5 meter) is bemesting van chemie niet toegestaan.

Vergoeding per hectare per jaar (Regio 1 & 2 gelijk)

Pakket 19.d: €2.000,00-

39 Bodemverbetering op grasland en bouwland

Dit pakket richt zich op verbetering van de bodem van grasland en bouwland door het opbrengen van organische mest, bodemverbeteraars of met plantenresten. De structuur, chemische samenstelling en bodemleven hebben hier baat bij.

Het pakket wordt altijd ingezet in combinatie met 3 of 4 meterse FAB randen (minimaal 0,25 ha) en/of vlakdekkend beheer (minimaal 0,5 ha) op bedrijfsniveau.

39b Bodemverbetering bouwland met vaste mest of bodemverbeteraars

- Dit pakket kun je toepassen op bouwland.
- Vaste mest en bodemverbeteraars met dierlijke meststoffen worden **direct** ondergewerkt (dit is een wettelijke verplichting).
- Vaste mest is opgebracht (vaste mest: dierlijke meststoffen die niet verpompbaar zijn (Uitvoeringsregeling Meststoffenwet Bijlage I Tabel I: rund (10,13), paard (25), schaap (56)), dan wel met bodemverbeteraars gericht op bodembioïologie (Uitvoeringsregeling Meststoffenwet Bijlage Ia).
- De vaste mest en/of bodemverbeteraar wordt in één keer opgebracht.
- Op de oppervlakte wordt ten minste 10 ton vaste mest en of bodemverbeteraars per hectare uitgereden.

39c Bodemverbetering bouwland met gewasresten, incl. stro & groenbemesters en onderwerken

- Dit pakket kun je toepassen op bouwland
- Plantenresten (a), lijst conform 6 (b) en/of andere bodemverbeteraars (c) al dan niet opgebracht, zijn ondergewerkt binnen 2 weken na aanbrengen.
- Enkel bodemverbeteraars zonder dierlijke meststoffen vallen (bv compost, stro, e.a.) worden gebruikt.
- Plantenresten worden in één keer opgebracht en binnen twee weken na aanbrengen ondergewerkt.
- Op de oppervlakte wordt ten minste 10 ton plantenresten per hectare uitgereden.
- Bodemverbeteraars met dierlijke meststoffen passen niet in deze variant, deze moeten verplicht direct na opbrengen worden ondergewerkt volgens de meststoffenwet (kan wel via variant b).

39d Bodemverbetering op grasland met vaste mest of bodemverbeteraars

- Vaste mest of bodemverbeteraars voor grasland worden in één keer opgebracht.
- Het gewas wordt jaarlijks minimaal 1 keer per 2 jaar gemaaid en afgevoerd.
- Vaste mest is opgebracht (vaste mest: dierlijke meststoffen die niet verpompbaar zijn (Uitvoeringsregeling Meststoffenwet Bijlage I Tabel I: rund (10,13), paard (25), schaap (56)), dan wel met bodemverbeteraars gericht op bodembioïologie (Uitvoeringsregeling Meststoffenwet Bijlage Ia).
- Op de oppervlakte wordt ten minste 10 ton vaste mest en of bodemverbeteraars per hectare uitgereden.

Plantenresten en bodemverbeteraars worden zo veel mogelijk van regionale plantenresten gemaakt. Bijvoorbeeld sloopmaaisel of schoon bermmaaisel. Voor alle pakketvarianten geldt dat de wettelijke uitrijperioden moeten worden gevolgd. Volg de lijst van toegestane [meststoffen en bodemverbeteraars](#) en geef door wat voor dierlijke mest (mestcode) er op welke datum is ondergewerkt.

Uitgevoerd beheer m.b.t. uitrijden ruige stalmest en of het onderwerken van gewasresten **binnen 7 kalenderdagen** melden aan ANOG.

Vergoeding per hectare per jaar (Regio 1 & 2 gelijk)

Pakket 39b Bodemverbetering bouwland met vaste mest	€ 103,-
Pakket 39c Bodemverbetering bouwland met gewasresten	€ 483,-
Pakket 39d Bodemverbetering grasland met gewasresten	€ 103,-

40 Vogelgraan

In dit beheerpakket wordt graanteelt aangepast aan vogels in het gebied. Dat betekent dan er dunner wordt gezaaid en dat grondbewerking en gebruik van chemie wordt beperkt. Een combinatie met stoppel zorgt vervolgens voor dekking gedurende het hele jaar. Het gewas wordt wel geoogst.

Vogelgraan in Westerwolde

Beheer

- **Pakket a:** minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 15 mei tot 15 december uit graan (geen maïs) of gezaaide kruiden of gewasrest graanstoppel (geen maïs), of een combinatie van deze.
- **Pakket b:** minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 15 mei tot 15 juli uit graan (geen maïs), gezaaide kruiden, of een combinatie van deze.
- Inzaaihoeveelheid van maximaal 175 zaden per m², afhankelijk van Duizendkorrelgewicht (DKG). Bijv. gerst met DKG 65 kg/hl. $65/100 \times 175 \text{ zaden/m}^2 = 114 \text{ kg/ha}$.
- Inzaai op regels met een afstand van minimaal 19 cm.
- Niet-kerende grondbewerking is van toepassing.
- Chemische onkruidbestrijding is enkel mogelijk conform het [Protocol gebruik herbiciden](#).
- Bewust gebruik van herbiciden is toegestaan in dit pakket, zodat er graan geoogst kan worden en het past binnen een gangbaar bouwplan.
- Gebruik van MCPA is niet toegestaan.
- Pleksgewijze mechanische of chemische onkruidbestrijding is enkel toegestaan op maximaal 10% van de oppervlakte.
- Mechanische onkruidbestrijding is niet toegestaan na 15 mei.
- Gebruik van insecticiden is niet toegestaan.
- Gebruik van sleepslang bij het uitrijden van drijfmest is niet toegestaan.
- Op de wettelijke verplichte bufferstrook (1, 3 of 5 meter) is bemesting en chemie niet toegestaan.
- Beheereenheid wordt niet beweid.
- Grondbewerking na de oogst van graan: oplichten van de grond (om waterbergend vermogen te vergroten) is toegestaan, dusdanig dat de stoppel in stand blijft.
- **Pakket a:** de graanstoppel blijft tot 15 maart in jaar x+1 staan.
- **Pakket b:** voorschrift voor de teelt in jaar x-1:
  - Voorafgaand aan dit pakket wordt pakket 14, Stoppelland of variant a van Vogelgraan afgesloten,
  - Na de oogst is geen kerende grondbewerking uitgevoerd;
  - Na de oogst is geen herbicide ingezet.
- Begin- /einddatum van pakketvarianten:
  - **Pakket a:** na de oogst blijft de stoppel tot 15 maart van het jaar erna in stand.
  - **Pakket a:** kan meerdere jaren achtereen op één perceel liggen.
  - **Pakket b:** in het laatste jaar (2de jaar) mag na 15 augustus een kerende grondbewerking worden uitgevoerd.

Pakketvarianten

- 40a Vogelgraan met stoppel
- 40b Vogelgraan (+ 'verplicht' vanggewas/groenbemester)
- 40c Vogelgraan (+ stoppel vooraf)

Vergoeding per hectare per jaar

Pakket 40a (Regio1, zand):	€ 1.500,00
Pakket 40a (Regio2, klei):	€ 2.000,00
Pakket 40b (Regio1, zand):	€ 750,00
Pakket 40b (Regio2, klei):	€ 750,00
Pakket 40c (Regio1, zand):	€ 1.200,00 (14a stoppelvergoeding vooraf + 40b vogelgraan)
Pakket 40c (Regio2, klei):	€ 1.200,00 (14a stoppelvergoeding vooraf + 40b vogelgraan)

42 Legselbeheer op bouwland en uitgesteld zaaien

Dit pakket helpt boeren bij de bescherming van nesten en kuikens op bouwland. Het gaat dus vaak om maïsland, maar niet uitsluitend. Doordat bekend is waar nesten en kuikens aanwezig zijn kunnen werkzaamheden daarop worden afgestemd.

Contact met veldmedewerkers en/of vrijwilligers is erg belangrijk. Zij brengen de nesten en kuikens in kaart, waarbij zoveel mogelijk vanaf de rand van het perceel gemonitord worden. Nesten worden geregistreerd, het liefst digitaal. Nesten worden beschermd tegen verstoring via verplaatsen, nestbeschermers of via uitstellen van zaaien van het gewas.

Kiebitz op bouwland met uitgesteld zaaien, fragment (foto: <https://boerin.wordpress.com/wp-content/uploads/2016/05/bewegingscamera-bij-kievitsnest-1.jpg>)

Beheer

- Er wordt aantoonbaar gezocht naar nesten. Gevonden nesten en/of kuikens zijn geregistreerd (bijvoorbeeld op stalkaart of via geo informatie) en worden beschermd en gevrijwaard van alle landbouwkundige bewerkingen of beschermd via het plaatsen van nestbeschermers. Voor specifieke soorten kan nestgelegenheid worden geplaatst.
- Pakket a: de beheereenheid wordt tijdens het broedseizoen één of meerdere malen gecontroleerd op aanwezige legfels. Monitoring van nesten en kuikens zoveel mogelijk zonder betreding van het veld uitvoeren (bijvoorbeeld vanaf de rand van het perceel of met drones).
- Nesten moeten worden geregistreerd en je moet ook aan kunnen tonen dat er naar nesten gezocht is, ook als er geen nesten zijn. Het liefst zien we dat nesten digitaal worden geregistreerd (Boerenlandvogelmonitor, BFWW, Avimap), met een registratie die up-to-date is. Registeren kan eventueel via stalkaarten.
- Legselbeheer op bouwland en een rustperiode op bouwland heeft alleen zin als er aangrenzend opgroei habitat voor kuikens aanwezig is. Daarom moet er ook gezorgd worden voor opgroei habitat, zoals kruidenrijke akkerranden of direct aangrenzend weidevogel grasland.

Pakketvarianten

42a Legselbeheer op bouwland

Vergoeding per nest per jaar (Regio 1 & 2 gelijk)

Pakket 42a: € 51,38

Meldingen

Pakket a: ANOG doet een eenmalige (gebundelde) melding bij RVO.nl van aanvangsdatum nestenclaves dan wel nestbescherming binnen 7 kalenderdagen na het uitvoeren van het legselbeheer.

44 Keverbank

Een keverbank is een verhoogde strook akkerland begroeid met ruige grassen en kruiden met een smalle strook kale grond. De verhoogde strook ligt een halve meter hoger dan de omliggende grond en is drie meter breed. Door de verhoogde ligging is een keverbank warmer en droger dan het omringende akkerland, waardoor insecten (zoals loopkevers) zich er thuis voelen. Insecten kunnen er ook overwinteren.

Voor akkervogels (zoals de patrijs) biedt een keverbank warmte, dekking, insecten als voedsel voor kuikens en een veilige plek om te nestelen. Keverbanden bieden de patrijs en andere akkervogels (o.a. veldleeuwrik en gele kwikstaart) in de lente en zomer voedsel, schuilplaatsen en nestgelegenheid. In de herfst en winter vinden ze er dekking.

Keverbanden zijn ook nuttig voor natuurlijke plaagbestrijding. In de lente trekken loopkevers en spinnen vanuit de keverband het naastgelegen gewas in en vreten daar grote aantallen bladluizen, slakken en andere plagen.

Keverband (foto <https://anbbrabant.nl/2020/12/21/oproep-aan-boeren-om-keverbanden-aan-te-leggen/>)

Beheer

Beheereisen (beheeractiviteiten in koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer])

- Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 15 mei tot 15 augustus uit ingezaaide kruiden en braak (spontane opkomst en inzaai).
- Een keverband wordt aangelegd midden in het perceel, minstens 6m vanaf de perceelsrand om geen predatoren te lokken. Zie voor werkwijze: Partridge project
- De vegetatie op het verhoogde deel is meerjarig.
- In het eerste jaar na het zaaien wordt de keverband één of twee keer gemaaid (op 10 cm hoogte) en wordt bij voorkeur afgevoerd.
- Na het eerste jaar mag de keverband tot maximaal de helft worden gemaaid (op 10 cm hoogte) en wordt bij voorkeur afgevoerd.
- De strook met groene braak parallel aan het opgehoogde deel wordt zoveel mogelijk kaal gehouden door deze strook in het groeiseizoen 2 keer te cultivateren/eggen.
- Pleksgewijze mechanische of chemische onkruidbestrijding is enkel toegestaan op maximaal 10% van de oppervlakte.
- Op de wettelijke verplichte bufferstrook (1, 3 of 5 meter) is bemesting en chemie **niet** toegestaan.
- De beheereenheid wordt niet beweid.
- Omdat een keverband op zichzelf een smal element is, wordt deze bij voorkeur gecombineerd met een andere maatregel, zoals bijvoorbeeld een bloemenblok of een meerjarige akkerrand.

Vergoeding per hectare per jaar (Regio 1 & 2 gelijk)

Pakket 44a: € 3.213,46

43 Bloemenblok

Bloemenblokken bieden voedsel, veiligheid en voortplantingshabitat. Vogels vinden er veilige broedgelegenheid en voedsel voor kuikens. Patrijzenkuikens en jongen van andere boerenlandvogels eten in de eerste twee weken van hun leven voornamelijk insecten. Dit eiwitrijke voedsel is essentieel voor de groei van kuikens. Daarnaast is er volop zaad te vinden in de herfst en winter én bladgroen aan het einde van de winter als de zaden op raken. Bovendien biedt de begroeiing dekking tegen predatoren en slechte weersomstandigheden. Naast patrijzen zijn er nog vele andere vogelsoorten die van een bloemenblok kunnen profiteren. Ook vlinders, bijen en hommels profiteren van het grote aanbod van bloemen.

*Bloemenblok in de zomer
(Reiderwolderpolder)*

Beheer

- Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 15 mei tot 15 augustus uit ingezaaide kruiden of kruiden in combinatie met granen.
- Een bloemenblok ligt meerdere jaren op één plek.
- Een bloemenblok is minimaal 0,5 ha groot en 20 m breed.
- Bij aanleg in het voorjaar start de voorbereiding in maart-april met een vals zaaibed, om latere onkruidproblemen te voorkomen. Aanleg in het najaar is ook een optie.
- Het blok wordt ingezaaid met een speciaal samengesteld mengsel dat door ANOG wordt verstrekt.
- Er wordt gezaaid in een lage zaaidichtheid (7 kg/ha).
- Elk jaar wordt de helft van ieder bloemenblok ondergewerkt en opnieuw ingezaaid. In het tweede jaar de eerste helft, in het derde jaar de andere helft en in het vierde jaar weer de eerste helft. Hierdoor ontstaat er de nodige variatie in begroeiing. Let op dat er bij het halveren van het bloemenblok geen smalle stroken ontstaan. Op deze manier staat er voor 15 mei weer een gewas.
- Chemische onkruidbestrijding is enkel mogelijk conform het [Protocol gebruik herbiciden](#).
- Pleksgewijze mechanische of chemische onkruidbestrijding is enkel toegestaan, op maximaal 10% van de oppervlakte.
- Op de wettelijke verplichte bufferstrook (1, 3 of 5 meter) is chemie **niet** toegestaan.
- Bemesting van het bloemenblok is niet toegestaan.

Vergoeding per hectare per jaar (Regio 1 & 2 gelijk)

Pakket 43a: € 3.213,46

45 Kievitstrook

Een kievitstrook is een speciale kruidenrijke akkerrand of -strook die kievitskuikens, maar ook andere akker- en weidevogels dekking en voedsel biedt. Het is een strook akkerland op een perceel waar veel kuikens rondlopen en waar de bewerking zo lang uitgesteld wordt dat er geen gewas (meestal maïs) meer gezaaid wordt. In plaats daarvan wordt een strook met rust gelaten en komt er een spontane vegetatie op. Deze braakliggende stroken kunnen ook midden op het perceel liggen. Een mooie vervolgstap is om deze strook in het najaar in te zaaien met een kruidenrijk akkermengsel.

Kievitstrook
(Foto: <https://www.rtvfocuszvolle.nl>)

Beheer

- Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 15 maart tot 15 juli uit braak – spontane opkomst.
- Een kievitstrook bestaat uit een strook van minimaal 6 meter.
- De strook wordt in de rustperiode van 15 maart tot 15 juli niet bewerkt.
- De rand bestaat bij begin rustperiode uit kaal gemaakte grond waar een spontane vegetatie kan opkomen. Indien er bij aanvang van de pakketperiode al een vrij zware begroeiing aanwezig is, kan deze worden ondergewerkt.
- Dit pakket is vooral geschikt voor gebieden waar nog niet zo lang aan boerenlandvogelbeheer gedaan wordt en waar nog maar kort door kieviten en andere boerenlandvogels wordt gebroed.
- Na het opgroeien van de kuikens (maar niet voor 15 juli) kan de rand worden ingezaaid met een kruiden- of graskruiden mengsel, zodat er in het volgende jaar een kruidenrijke rand aanwezig is.
- Pleksgewijze mechanische of chemische onkruidbestrijding is enkel toegestaan op maximaal 10% van de oppervlakte.
- Op de wettelijke verplichte bufferstrook (1, 3 of 5 meter) is bemesting en chemie **niet** toegestaan.
- De beheereenheid wordt niet bemest.
- De beheereenheid wordt niet beweid.

Vergoeding per hectare per jaar (Regio 1 & 2 gelijk)

Pakket 45a: € 3.213,46

50 Vogelvriendelijke eiwitgewassen

Eiwitgewassen hebben meerwaarde voor akkervogels. Eiwitgewassen die pas gemaaid zijn, hebben een grote aantrekkingskracht op veldleeuweriken. Bij een regulier maairegime is de rustperiode te kort voor veldleeuweriken om de jongen groot te brengen, waardoor reguliere teelt een ecologische val is. Door een aangepast maairegime aan te houden, zijn deze eiwitgewassen wel geschikt als broedhabitat voor veldleeuweriken en kwartelkoning. Om te broeden wordt de eerste maaibeurt in luzerne uitgesteld tot minimaal 1 juni. In juni-juli wordt een periode van minimaal 7 weken rust aangehouden tussen de eerste en tweede maaibeurt in. Voor percelen waar ook kwartelkoningen gedurende de rui blijven, wordt 10 weken rust aangehouden tussen de eerste en de tweede maaibeurt.

Een aantal eiwitgewassen zijn vanwege de structuur en het feit dat ze tot bloei komen aantrekkelijk voor akkervogels, zeker in combinatie met akkerranden en andere permanente akkerhabitat. In dit beheerpakket is daarom de teelt van veldbonen en erwten opgenomen. De data waartussen het gewas aanwezig moet zijn, zijn afgestemd op de teelt van deze gewassen.

Pakket 50 (maximaal 5 ha. per deelnemer) wordt alleen in combinatie met pakket 15 Wintervoedsel (minimaal 0,5 ha.) aangeboden. Conserventeelt valt niet onder vogelvriendelijk eiwitgewas.

Voor Pakket 50a en b: moet de maaidatum binnen een week, na het maaien gemeld worden bij de gebiedscoördinator van ANOG.

Gefaseerd gemaaide luzerne
(Reiderwolderpolder, kwartelkoningproject)

Beheer

- **Pakket a en b:** minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 15 mei tot 15 augustus uit Luzerne.
- **Pakket c:** minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 15 mei tot 15 juli uit erwten of winterveldbonen.
- **Pakket d:** minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 15 mei tot 15 augustus uit zomerveldbonen.
- **Pakket a:** voor broedhabitat ná de eerste snede wordt minimaal 7 weken rust tot de tweede maaibeurt gehouden.
- **Pakket a en b:** de periode dat luzerne er staat is het minimum, dit biedt gelegenheid voor inzaaien en om eventueel na het laatste jaar het gewas te vernieuwen.
- **Pakket a en b:** er wordt voor het maaien gecontroleerd op nesten of aanwezigheid van ruiende kwartelkoningen.
- **Pakket a en b:** maairegime: eerste maaibeurt na 1 juni, tweede maaibeurt na de rustperiode.
- **Pakket a en b:** direct na de eerste snede eventueel bemesten met vaste mest.
- **Pakket b:** ná de eerste snede minimaal 10 weken rust tot de tweede maaibeurt voor een lange broedperiode én ruihabitat (kwartelkoning).
- Chemische onkruidbestrijding is enkel mogelijk conform het [Protocol gebruik herbiciden](#).
- Pleksgewijze mechanische of chemische onkruidbestrijding is enkel toegestaan, maximaal 10% van de oppervlakte.
- Op de wettelijke verplichte bufferstrook (1, 3 of 5 meter) is bemesting en chemie niet toegestaan.
- De beheereenheid wordt niet beweide, omdat beweiding te veel kans op verstoring voor foeragerende, rustende en nestelende vogels.

Pakketvarianten

- 50a Luzernemet aangepastmaairegime (broedhabitat): 7 weken rust in periode 1 juni-31 augustus
50b Luzernemet aangepastmaairegime (broed- en ruihabitat): 10 weken rust in periode 1 juni-31 augustus
50c Vogelvriendelijke teelt eiwitgewas (vroeg)
50d Vogelvriendelijke teelt eiwitgewas (laat)

Vergoeding per hectare per jaar

Pakket 50a (Regio 1, zand):	€ 1.270,00
Pakket 50a (Regio 2, klei):	€ 1.587,50
Pakket 50b (Regio 1, zand):	€ 1.370,00
Pakket 50b (Regio 2, klei):	€ 1.687,50
Pakket 50c (Regio 1, zand):	€ 1.270,00
Pakket 50c (Regio 2, klei):	€ 1.587,50
Pakket 50d (Regio 1, zand):	€ 1.270,00
Pakket 50d (Regio 2, klei):	€ 1.587,50